

Garnisonslivet i den Kejserslige Tyske Hær før Første Verdenskrig (Del 1)

Indledning

Inspiret af postkort fra min samling samt gengivelser i forskellige bøger, her specielt "*Deutsches Soldatenjahrbuch*" som jeg med undtagelse af to årgange har i min samling (udgivet årligt i perioden 1954 - 2002). Især postkort og tegninger af kunstnerne, Erich R. Döbrich-Steglitz og Carl Becker har inspireret mig, da de efter min mening, på en fremragende måde viser glimt fra dagliglivet i kasernen og garnisonsbyen; ligeledes er deres gengivelse af uniformerne meget nøjagtige.

De tekster, der er skrevet i parentes med fed skrift, er den danske termologi / ord, som anvendtes i det danske forsvaret i 1965, da jeg var rekrut - mange af disse termer anvendes stadig.

Det pudsige er, at begreberne er næsten direkte oversat og dækker det samme område af tjenesten. Det flyttede sig først lidt i halvfjerdserne og meget i firserne, specielt omkring vagttjenesten og den indre tjeneste.

Da jeg forlod hæren i 2003 viste et tilbageblik, at næsten alt nu er anderledes og jeg tror tidssvarende og dermed i takt med samfundet omkring hæren.

Kasernen og byen

I de hundrede år mellem 1815 og 1914 havde den så kendte "krigslystne" Preussiske arme ikke været i felten i en samlet periode på et helt år, med undtagelse af enkelte få enheder, eksempelvis i Schleswig-Holstein.

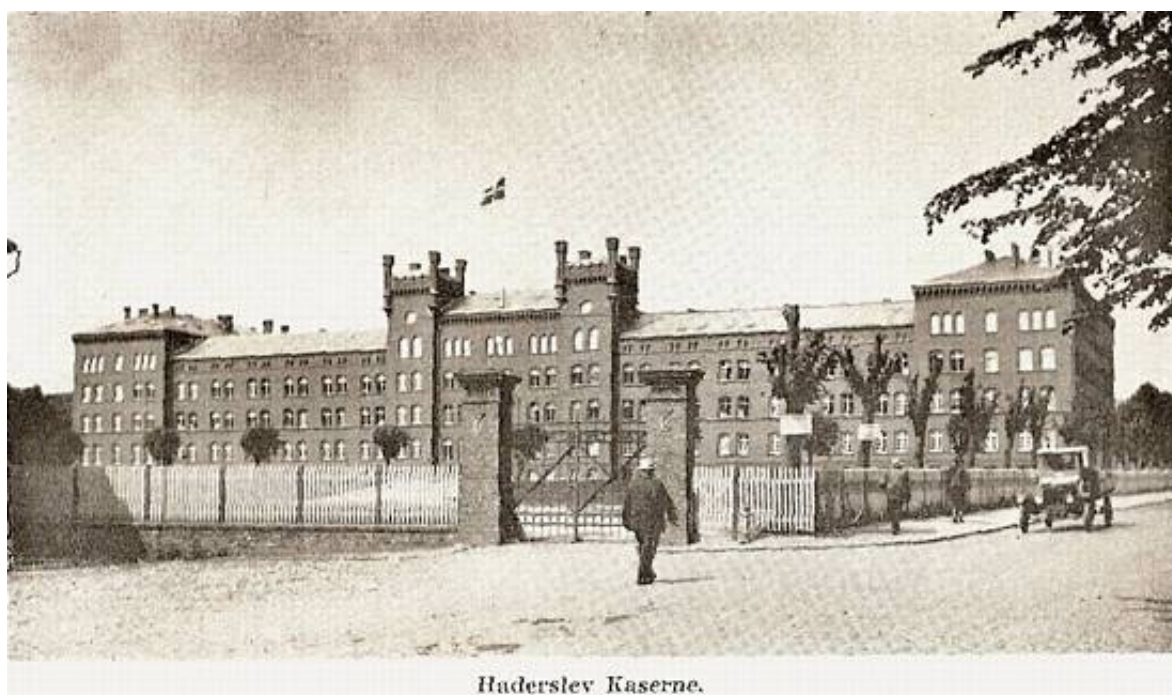
Dette kort viser en stor kaserne. Her vises kun de store indkvarterings blokke. I de bygninger var der muligvis indlagt vand og sanitet. Ellers var det som i boligerne på den tid med lokum i gården.

Kasernerne i Haderslev og Sønderborg (Hadersleben og Sonderburg) er bygget i samme stil; området var tysk dengang.

Garnisonslivet var altså for ca. 100 årgange af værnepligtige, den "Militære hverdag "; samtidig var der bygget kaserner, oprindeligt i udkanten af byerne, men de var blevet indhentet af byernes udbygning, der i forbindelse med industrialiseringen var vokset for at skabe boliger til arbejderne, garnisonen levede nu i en tæt forbindelse med byen, på tysk "Bürgernähe".

Da der altid blev båret uniform også (**ophørte i DK i slutningen af tresserne**) udenfor tjenesten, af både officerer og de øvrige grader, blev bybilledet præget af garnisonen. Man så således soldater hver dag, eksempelvis officerens Bursche (**oppasser**), enheder der marcherede igennem byen eksempelvis til øvelsesterræn eller skydebanen, hvis man ikke var bereden havde man jo kun de flade konvolutter som transport.

Samtidig havde soldaterne dengang ikke så meget fritid, det vil sige at udgang fra kasernen kun var fra tjenestens ophør til tappenstreg kl. 2200, orlov var sjælden og forekom ikke mange gange i løbet af tjenestetiden, men tænk hvor mange borgerfamilier, der havde tjenestepige(er) i huset! eller borgerskabets døtre, som var eftertragtede af de unge officerer og omvendt. Yderligere satte de Einjåhrige frivillige også deres præg på byen, idet de var indkvarteret ude i byen (for egen regning) - disse "rige" soldater var samtidig en del af garnisonsbyens økonomi.

Kasernebygningerne i Sønderborg.

Kompagniets "fader" Der Spiess

Denne artikelseries første afsnit, handler om den indre tjeneste. Ansvar for den indre tjeneste havde Kompagnifeldweblen, en gammel underofficer af højeste underofficersrang.

Kompagnifeldwebel var ikke var nogen rang, men en funktionsbetegnelse; i daglig tale var øgenavnet "Der Spiess" egentlig direkte oversat "spydet" dette kom af, at de ældste underofficersgrader bar officerssabel med officerssportepe.

På nogle områder svarede funktionen til den danske kommandobefalingsmand, hos os er det dog næstkommanderende, der har ansvaret for den indre tjeneste. Nærmeste sammenligning er, den engelske Company Sgt. Major.

Der Spiess' funktion vistes ved den ekstra tresse på ærmet, som en normal Feldwebel ikke havde. Meldebogen hvor alt blev noteret var også synonym med funktionen. Når meldebogen ikke var i brug førtes den indstukket i jakkens front.

Dagens start og indkvarteringsforhold

Vækning

Der blev vækket meget tidligt ved fire-, halvfem-tiden, af Unteroffizier vom Dienst (UvD) (Tilsynshavende TH, normalt sergent tidligere korporal).

Her har lydt AUFSTEHEN! (Såå står vi op, klar på stuerne om 10 minutter).

Her er dobbeltbelægning, det er stueturens opgave at tænde op i kakkelovnen bag døren, hente brændsel, feje, hente vand samt kaffe, til disse formål anvendtes de samme kander. På gangen ses geværreolen, hvor stuens geværer står. Om bundstykkerne er i kan ikke ses, dengang var der nok ikke våbentyverier.

Unteroffizierens rang ses af guldtræsen på kraven og ærmet. De ældste underofficersgrader havde meget ofte udgangsuniformer fremstillet af bedre klæde, end de fra depotet udleverede uniformer, måske af officerskvalitet. De Einjährige Freiwillige havde for det meste også uniformer af bedre kvalitet, anskaffet for egne midler.

Uheldet er tidligt ude!

Den uheldige stuetur der har afhentet brød til stuen, er løbet ind i en "blodtørstig" underofficer, der enten er kommet for tidligt op eller for sent i seng.

Underofficeren har sikkert et righoldigt vokabular af sprogets mere specielle gloser (Kasernehofblüten = kasernegårds sproglomster).

Han har muligvis sammenlignet den uheldige med diverse krydsninger af dyr - meget sandsynligt lavtstående! (Den milde danske version "Jeg må ikke sammenligne Dem med en abe, meen jeg har mest lyst til at byde Dem en banan !")

Jeg erindrer fra min rekrut- og elevtid befalingsmænd og officerer, hvor man hellere gik en omvej end at møde dem.

Et par armbøjninger og øvelse i hilsen under forbigang kan være underofficerens løsning på mødet .

Her ses, at det er en Portepeunteroffizier, sandsynligvis der Spiess.

Morgenmad

Stueturen har hentet morgenkaffen i køkkenet, i kanderne der ses på bordet. De blev også brugt til at hente vand i til personlige vask, gulvask og tøjvask.

Til kaffen indtages brød og evt. pølse eller andet pålæg. Tørkost blev udleveret for en periode af gangen; man måtte så selv opbevare det, og holde hus med tørkosten, indtil næste udlevering.

Bemærk kappen der hænger på knagen.

Klargøring til dagens tjeneste

Måske først et stueeftersyn?

Bemærk de civile skjorter. Der blev ikke udleveret skjorter og undertøj, det skulle man selv medbringe og vaske. (**Undertøj og skjorter udleveredes først i DK sidst i halvtredserne**). Der er god ild i kakkellovnen. Taburetten ses brugt til flere formål.

Pudsning

Flickstunde (**Pudsning**)

Stuekommandøren efterser et våben. Personellet er iført hvidt drejlstøj med forklæde.

Dette kort viser belægning i tre etager. På en stue boede der normalt 12-16 mand. Stueformanden var normalt en Gefreiter (mandskabsgrad)

Skabet

Hver mand har sit skab (Spind) samt en taburet. Det fælles bord blev brugt til alle funktioner spisning, pudsning, kortspil osv.

Om lørdagen ved kaserne rengøringen blev det skuret med sand. Selvfølgelig var der tjeneste 6 dage om ugen, 5 dages uge blev først indført i Danmark ca. 1970.

På den nederst hylde står pudsekassen (i Danmark har/havde vi en aflåselig skuffe, placeret i en reol på pudsestuen, Vore skabe var meget mindre idet alt tøjet hang på en bøjlestang under skabet).

Det viste skab er fra en marine kaserne i 1930'erne, men det er det samme type som det der brugtes i den beskrevne periode.

Dagens første lektioner

De mørke timer om morgenen blev brugt til indendørsundervisning. Situationen her, viser personellet siddende på deres taburetter i giv agt stilling, med hænderne på knæene og rank ryg.

Overhøring

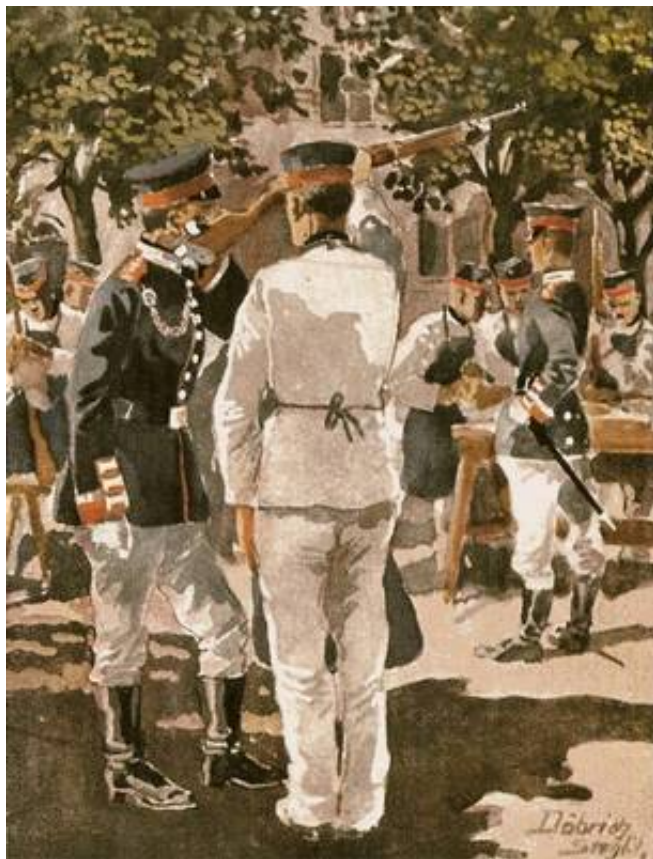
En mand indtager retstilling under besvarelsen af spørgsmål, under delingsførerens overhøring. Overhøring da det altid var underofficererne der underviste, i de forskellige fag. Bemærk den tyske retstilling med strakte fingre og antrukne arme.

I øvrigt viser kortet :

Man bor i dobbeltbelægning, beboernes tornyster med kogekar er placeret oven på skabene.

Tjenesteuniformen med drejlsjakke for de menige, underofficeren t.v. har sin skydesnor på. Bemærk, at begge underofficererne bærer sidevåben, bajonet med underofficers kvast (Troddel) . Officeren er iført Überrock, en let frakke, meget brugt i daglig tjeneste samt til udgangsbrug, ikke at forveksle med en kappe der hed Paletot. Officererne bar altid handsker, brune til daglig tjeneste, hvide til parade; og naturligvis

sabel.

Rensning af våben

Bordet fra stuen samt taburetterne, er taget med ud i kasernegården.

Alle har forklæde på. Forklæde var på det tidspunkt en meget almindelig brugt arbejds påklædning, arbejdstøjet/kedeldragten som vi kender er først kommet til meget senere. I det civile liv, blev det brugt ved eksempelvis arbejdede i haven og andre gøremål, alle håndværkere brugte det.

Personligt kan jeg huske at min farfar altid havde forklæde og kasket på, når han arbejdede i haven.

Forplejning

Uden mad og drikke dur helten ikke!

Billedet viser udlevering af mad fra et bataljonskøkken. I Tyskland spises der varm mad til middag.

Intendanturen var meget nøjagtig og sparsom, de beregnede meget nøje prisen per måltid, man forsøgte endog at spare.

Kostpengene var pr. mand 0,36 Mark pr dag, dvs. en bataljon på 400 mand havde 144,- MK til rådighed til 3 måltider samt kaffe.

Maden blev tilberedt efter: *Kochbuch für Deutsche Militärküchen, Kiel 1911.*

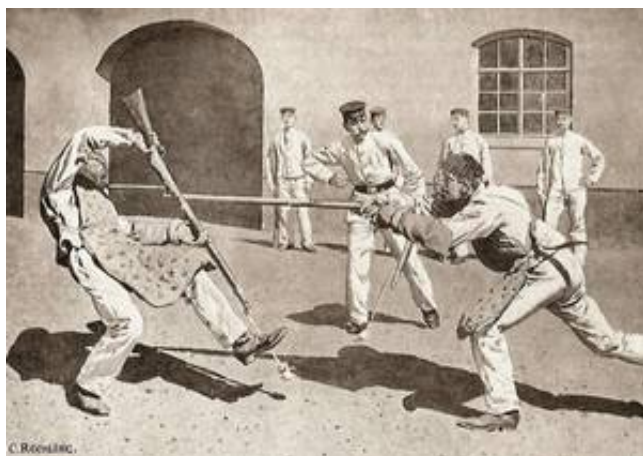
Af retter kan nævnes :

- Schweinebraten, Sauce, Kartoffeln, Preisselbeeren.
- Rindfleisch mit Nudeln.
- Löffelersbensen mit Schweinefleisch.
- Königsberger Klops, kapernsauce, Kartoffeln.
- Erbsen mit Speck.

Egentlig gode borgerlige tyske middagsretter.

Eftermiddagens uddannelse

Eftermiddagens tjeneste kunne så være som her vist. Kompagnieksercits eller bajonETFægtning.

Bajonettfægtning er et delfag af fysiske træning og uddannelse (FUT), hvor også gymnastik, feltbane og fægtning med sabel indgår.

Appel

Eftermiddagen sluttede med en appel, hvilket ses på billedet.

Appel ved en enhed består eksempelvis af oplæsning af information om:

- Ændringer i øvelseslisten
- Oplæsning af befalinger
- Udtagelse af afgivelser
- Oplæsning af straffe
- Orientering af diverse art
- Opgørelse af styrken.

Post for gevær

Soldat i vagtpåklædning.

Vagttjeneste

Vagttjeneste var også en del af dagliglivet i garnisonen. Kasernevagt var både en ind- og udgangskontrol til kasernen, i mange tilfælde også vagt over de i vagtarrest indsatte .

Mange større byer havde også en central vagt med arrest, her trak vagtparaden op igennem byen, hver dag til vagtafløsning.

Fritiden

Et kort der viser mulighederne i den sparsomme fritid.

Den glade soldat i byens danseetablissement, og den i vagtarrest indsatte, på vand og brød.

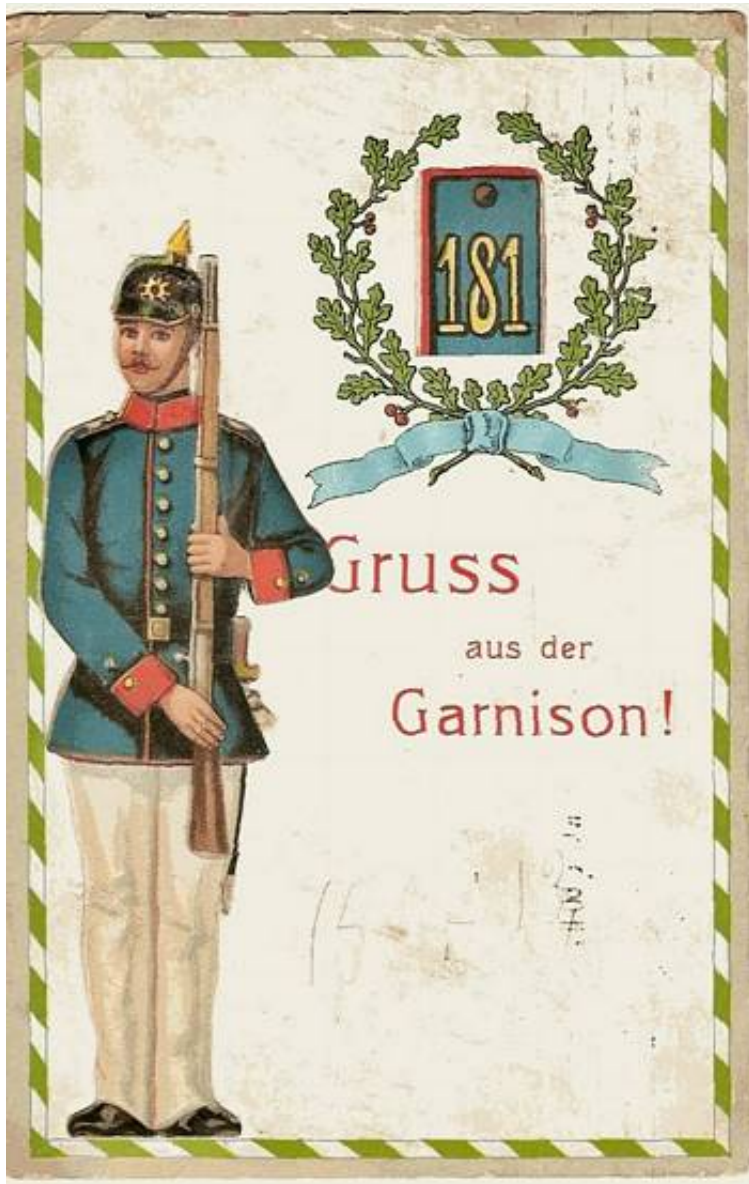
Kortets tekst lyder :

Einzelgriffe u. Chargirung - angenehmer Nachtdienst.
(Enkeltgreb og angreb - behagelig nattjeneste).

Her vises flere våbenarter i aktion.

Fra venstre dragon, infanterist, husar og kyrasser.

Kontakten med familie og venner

Kontakten til familien og venner blev på den tid (1909) opretholdt ved hjælp af postkort.

I vore dage med elektronisk kommunikation, er postkort blevet noget man måske sender fra sommerferien i udlandet.

Dette kort har min oldefar modtaget fra en naver (rejsende svend), som havde arbejdet på garveriet i Kolding, hvor min oldefar arbejdede som garver.

Nedenunder har jeg gengivet teksten, som svenden skrev den, på det danske, han gennem arbejdet havde tilegnet sig.

Gode Venn!

Jeg skriver till dich at jeg nu hos Soldaterer u har det helt godt min Adr er Soldat Stockmann 8 Komp. 15 Infanteri Rgt 181 Chemnitz.

Jeg skal skall wäre 2 Aar Soldat u kann icke för komm til Dänemark igen.

Mange vennliche

Hilsning

fra

Arthur Stockmann

Zapfenstreich - Tattoo of Taps, Bavarian Infantry

Tappenstreg

Tappenstreg - Retræten bliver blæst.

En dag er slut.

Ude i byen kysses pigerne godnat og det går "hjem"

Som det vises på kortet er det kl 2200.

Så er det om at være i seng til UvD (**TH**) kommer og kontrollerer, især hvis man vil have udgang evt. nattegn og ikke ekstra vagt eller arrest.

Kilder

1. The Kaisers Army in colour. Charles Woolley, Schiffer Military History ISBN 0-7643-1173-5.
2. WALDORF-Astoria Uniformen der Alten Armee. Zigarettenfabrik GmbH, München.
3. Uniformen der deutschen Infanterie 1888 bis 1914 in Farben, Motor Buch Verlag ISBN 3-613-02292-3.
4. Deutsches Soldatenjahrbuch 1984, Schild Verlag ISBN 3-88014-081-2 (samt Andre årgange)
5. Wort und Brauch im deutschen Heer, Verlag Helmut Gerhard Schulz, Hamburg 1967.
6. Danmarks Hær, H.Hjort-Nielsen, Selskabet til udgivelse af kulturskrifter.
7. Das Buch der deutschen Kriegsmarine 1935-45. J.P.Mallmann-Showell. Motor Buch Verlag ISBN 3-87943-880-3.

Niels Blangsted-Jensen